

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,25. Verschijnt wekelijks.

NOGMAALS STENEN VOOR BROOD

Het zal velen van U bekend zijn, dat de humanistische geestelijke verzorging voor de Nederlandse Strijdkrachten thans is ingevoerd. Met ingang van 1 februari 1964 is de hoofdgraadsman van deze verzorging door de Minister van Defensie benoemd en met ingang van 1 juni 1964, nu dus twee weken geleden, zijn door de Minister vier raadslieden aangesteld, die in deze weken hun laatste opleiding krijgen en half augustus met hun werk in de kazerne kunnen beginnen. Voor degenen onder U die niet bekend zijn met het spraakgebruik in humanistische kring: een geestelijk verzorger wordt bij ons raadsman genoemd.

Het werk waar wij jaren met verlangen naar hebben uitgekeken staat nu dus op het punt te beginnen. Ik wil de lezers, die voor zichzelf of voor hun zoon belang stellen in de invoering van deze nieuwe vorm van geestelijke verzorging voor de Nederlandse Strijdkrachten in dit kwartier gaarne enkele praktische aanwijzingen geven maar U zult 't me, hoop ik, niet euvel duiden als ik mijn betoog met enkele opmerkingen van meer principiële aard begin.

Het zal velen van U niet zijn ontgaan dat mijn entree als hoofdgraadsman in de Strijdkrachten is gepaard gegaan met enig rumoer in de pers. Oorzaak van dit rumoer was een brief, die de hoofdlegerpredikant Ds. Bos heeft gestuurd aan zijn predikanten om hen te adviseren over hun houding t.o.v. de nieuw benoemde humanistische raadslieden. Hoewel deze brief niet voor de openbaarheid was bedoeld heeft het protestante Dagblad Trouw toch kans gezien om in haar editie van 11 maart 1964 een uittreksel van deze brief te publiceren.

En daarmee was, zoals men dat noemt, de boot aan.

Eerlijkheidshalve meen ik te moeten zeggen dat het uittreksel in Trouw niet een getrouwe weergave is van de brief van de hoofdlegerpredikant.

Dat is trouwens een kwaal waar uittreksels veelal aan lijden.

Ik beschik op het ogenblik over de volledige brief van de hoofdlegerpredikant. Om misverstand te voorkomen: ik beschik er over op een volkomen legale wijze, de hoofdlegerpredikant heeft hem mij n.l. zelf ter hand gesteld.

Ik wil vanochtend alleen op enkele principiële kanten van de brief ingaan.

De hoofdlegerpredikant schrijft over het humanisme en de humanisten in het algemeen het volgende:

„Humanisten van allerlei soort hebben een open oog voor goede intermenselijke verhoudingen. Zij hebben zich in de bezettingstijd samen met Christenen van allerlei confessie in de illegaliteit dapper gedragen. Zij hebben zich verzet tegen de ontwaarding van de mens in het nationaal-socialisme, zij waren tegen de Joden-vervolging enz.

Maar de boodschap, die zij voor het leven brengen is in hoge mate arm, volstrekt onvoldoende en onjuist en biedt niets in het gezicht van de grote levensvragen. Daarop hebben zij geen of een verkeerd antwoord. Voor een moordenaar, die breekt onder zijn zonde en schuld, die voor het onherstelbare van zijn daad staat, hebben zij geen woord, dat hem reinigt en rust geeft. Geen verzoening, geen God de Vader, geen eeuwig leven, geen Genade. Hun pretentie om dan toch geestelijke verzorging te willen geven is een pretentie, die in uitvoering schadelijk te voor de ware belangen van de mens, die met zijn diepste nood in de koude blijft staan en daaruit door de boodschap van het humanisme niet wordt verlost”.

personalia

H. J. J. LIPS. Geboren 26 oktober 1913, Onderwijzer. Thans hoofd geestelijke verzorging Humanistisch Thuisfront. Directeur Coornherthuis te Driebergen.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 14 juni 1964

Wij gaan te gronde aan onze schulden en wij worden niet wijs als wij niet begrijpen dat de toekomst in het elkaar verstaan van de volken ligt.

Wij hebben allen schuld! — het hele wereld-systeem heeft schuld. Wij moeten niet haten; ieder volk heeft zijn grote culturele waarden. Wij moeten elkander als volken erkennen en liefhebben.

Henri Barbusse (1873-1935)

Tot zover het eerste citaat.

Van een artikel dat ik onder de titel „Humanistisch Credo” in het januari-nummer van Ego (het maandblad van de humanistische geestelijke verzorging voor militairen) had geschreven, merkt de hoofdlegerpredikant dan nog op:

„Het is — afgezien van een mogelijk inhoudrijker vervolg — *ontstellend in zijn armoede*. Hier worden metterdaad stenen voor brood gegeven.

Het is in zijn armoede bovendien anti-evangelisch en het meest troosteloze getuigenis dat gegeven kan worden.”

Dat was het dan, lezers, wat de citaten betreft. Ik denk, dat de humanisten onder U wel even op adem moeten komen.

Nu is voor mij het merkwaardige van de brief dat die, ondanks verschillende emotionele woorden, geen enkel werkelijk oordeel over het humanisme geeft. De hoofdlegerpredikant constateert eigenlijk alleen maar dat het humanisme niet-christelijk is en dus ook niet de christelijke vreugde, de christelijke troost, de christelijke oplossingen geeft. Daar heeft hij, ondanks de emotionaliteit van de betreffende passages, natuurlijk gelijk in. „Maar wat zou dat?” zou ik willen vragen, het moet toch ook Ds. Bos bekend zijn dat een belangrijk deel van de mensheid niet leeft vanuit christelijke motieven!

Een werkelijk oordeel over het humanisme zou eerst ontstaan als Ds. Bos zich de moeite zou willen geven om te onderzoeken uit welke motieven humanisten dan wel leven en vooral hoe deze humanistische motieven in humanisten tot werkelijke levenskracht, vreugde en troost kunnen leiden. In een brief die de hoofdlegerpredikant dan zou schrijven zou het humanisme werkelijk aan de orde worden gesteld!

Maar dat is nu juist het tragische: dat kan de hoofdlegerpredikant blijkbaar niet.

Het ontbreekt hem, tot nu toe, kennelijk aan de wil en de mogelijkheden om zodanig in de levensovertuiging van een ander door te dringen dat een werkelijk oordeel mogelijk wordt.

Daarom moet hij zich behelpen met al te eenvoudige opvattingen die kunnen worden samengevat in uitdrukkingen als:

Wie niet voor me is is tegen me, wie niet-godsdienstig is is geestelijk armoedig, wie niet van het evangelie uitgaat is anti-evangelisch enz. Op deze weg voortgaande stuit hij dan noodwendig op het roemruchte: stenen voor brood.

Natuurlijk, wie er van uitgaat, dat alleen godsdienstige geestelijke verzorging werkelijk geestelijke verzorging is, voor die moet al het andere stenen voor brood zijn.

In wezen verklaart de hoofdlegerpredikant hiermede niets anders, dan dat hij niet zou kunnen leven met het humanisme. Maar dat is toch helemaal de vraag niet. De vraag is of humanisten kunnen leven met het humanisme en er de kracht en de moed uit kunnen putten, die zij behoeven in hun levens-situatie.

En dan leert de ervaring eenvoudig, dat het humanisme in de praktijk voor velen een rijke bron van inspiratie is.

Dat Ds. Bos zich niet kan voorstellen hoe de humanisten dat leveren is geheel niet ter zake, zo min als het ter zake is, dat ik me niet kan voorstellen dat christenen kracht putten uit een geloof, dat voor mij slechts een illusie is.

De uitdrukking „stenen voor brood” heeft nooit iets anders betekend dan dat de gebruiker van de uitdrukking er mee aangeeft dat hij blind is voor de waarde van een andere overtuiging.

Ik wil vanmorgen met nadruk stellen, dat ik weet dat het christendom hoewel het mij niet aanspreekt, voor de gelovigen natuurlijk geen stenen voor brood is maar, precies als het humanisme voor mij, bron van kracht, moed en troost. Daarom is het voor mij vanzelfsprekend dat ik met waardering tegenover het christendom sta.

Tot zover, lezers, de brief van de hoofdlegerpredikant.

Ik voeg er gaarne aan toe, dat ik door vele gesprekken met predikanten en aalmoezeniers, ook met de hoofdlegerpredikant, de overtuiging heb, dat het in de praktijk waarachtig wel zal meevallen en dat een correcte omgang en samenwerking, ondanks alle grote verschillen, zeker tot de mogelijkheden behoort.

Wij zijn als raadslieden graag bereid een dergelijke samenwerking te bevorderen.

Dan nu enkele opmerkingen van meer praktische aard!

Half augustus gaat de humanistische geestelijke verzorging in de landmacht, de luchtmacht en de marine beginnen.

BEZITSVORMING

samengesteld door Dr. W. Albeda, Dr. A. van Biemen, Ir. G. J. Braat, Drs. H. J. D. Dieters, Drs. J. M. Th. Loeffen, Dr. E. Nordlohne, Drs. A. W. H. J. Quaedvlieg, J. Reehorst en Drs. J. M. den Uyl.

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. no. 27.

TOPZIEKE RUPS

Topzieke rups, in 't stijgen
Van blad op blad, van steel op stam,
Denkt ge eindlijk te verkrijgen
Het veld van blauw, de witte vlam?

Te hoog! Ge kunt niet keren!
Hangende aan hoogste top,
Geeft ge in een verdwaasd begeren
Nog eens u op.

Albert Verwey

Uit: De muze en de dieren

Het zal een bescheiden begin zijn want, als men de hoofdraadsman even uitschakelt die vooral het centrale werk zal moeten doen, zijn er slechts vier raadslieden ter beschikking. Toch zullen we ons best doen om die militairen die humanistische verzorging wensen ook werkelijk te helpen. In hoeverre we daarin zullen slagen moet de praktijk uitwijzen.

Wie komt er nu eigenlijk voor deze verzorging in aanmerking?

In principe iedereen!

De minister heeft principieel geen enkele voorwaarde voor de deelname gesteld. Wie verklaart aan de humanistische verzorging deel te willen nemen kan deelnemen, los van de vraag uit welk milieu, godsdienstig of niet-godsdienstig, hij komt.

Er is dus geen sprake van dat alleen leden van het Humanistische Verbond voor deelname in aanmerking komen. Ieder die een ongodsdienstige, humanistische verzorging wenst kan deze krijgen.

Wie aan deze verzorging deelneemt is daarmee ook geen humanist geworden. Dat is iets dat een ieder op ieder moment van zijn leven zelf uitmaakt. Het behoeft nauwelijks een betoog dat de raadslieden er ook niet op uit zullen zijn om de deelnemers tot het humanisme over te halen.

Humanistische geestelijke verzorging is geen propaganda!

Hoewel dus iedereen die dat zelf wenst aan de humanistische geestelijke verzorging kan deelnemen is er toch één moeilijkheid.

De minister heeft n.l. in zijn bekende nota over deze zaak gesteld dat die militairen die humanistische verzorging wensen dat in een schriftelijke verklaring aan hun commandant moeten kenbaar maken.

Meerderjarigen kunnen deze verklaring zelf ondertekenen, minderjarigen zullen hem door ouders of voogd moeten laten ondertekenen.

Deze verklaring kan uiteraard heel kort zijn, hij behoeft niet meer in te houden dan deze ene zin, dat men wenst deel te nemen aan de geestelijke verzorging van het Humanistisch Verbond.

Ik begrijp dat velen hier vreemd van opkijken! Toch weer een discriminatie dus. Immers: wie naar aalmoezenier of predikant wenst te gaan behoeft geen verklaring, wie naar de raadsman wil gaan moet er wel één inleveren.

Wie dat zegt heeft eigenlijk gelijk. Deze verklaring zal in de praktijk ongetwijfeld als een discriminatie werken.

De minister heeft het echter als zodanig niet bedoeld.

Deze verklaring werd een noodzaak toen de vertegenwoordigers van de Kerken in de commissie die over deze zaak de minister van advies heeft gediend niet bereid bleken mede te werken aan een algemeen formulier waarop iedere militair zijn keuze t.a.v. de geestelijke verzorging zou kenbaar maken.

Ik weet dat deze verklaring ons moeilijkheden zal berokkenen maar hij heeft toch ook een voordeel! Wie deze verklaring bij zijn administratie inlevert heeft vanaf dat ogenblik een onbetwistbaar recht op humanistische geestelijke verzorging wat door de militaire autoriteiten en door de commandanten ook zonder meer zal worden erkend. Bovendien is hij op dat ogenblik vrijgesteld van de verplichting tot z.g. pastorale receptie.

Verplichting tot pastorale receptie betekent dat ieder militair bij zijn entree in de kazerne verplicht is tot een gesprek met dominee of aalmoezenier, los van de vraag of hij daarvan is gediend of niet. Wie de verklaring inlevert is daarmee vrijgesteld van deze verplichting.

Wat moet men dus doen, lezers, om in aanmerking te komen voor humanistische geestelijke verzorging tijdens de militaire diensttijd? Het is eigenlijk heel eenvoudig:

1. Als men reeds militair is levere men zo spoedig mogelijk genoemde verklaring bij zijn administratie in.
2. Als men nog moet opkomen in militaire dienst brenge men bij zijn opkomst deze verklaring mede en levere hem in.

In beide gevallen denke men er dus aan dat meerderjarigen zelf kunnen ondertekenen, voor minderjarigen moeten ouders of voogd ondertekenen.

Ik hoop, lezers, U op deze wijze op enkele principiële en praktische punten van de humanistische geestelijke verzorging in de Nederlandse Strijdkrachten te hebben gewezen.

Men heeft mij vaak gevraagd: Wanneer gaan jullie nu eindelijk beginnen? Mijn antwoord kan vandaag zijn: Het gaat nu beginnen, wie mee wil doen moet zorgen dat zijn verklaring bij de administratie van zijn onderdeel komt.

Om het voor de a.s. deelnemers nog wat te vergemakkelijken hebben wij een folder doen uitkomen waaraan de genoemde verklaring geperforeerd is aangehecht. Men behoeft deze dus slechts te ondertekenen, af te scheuren en mede te nemen naar de kazerne.

Men kan deze folder aanvragen bij: Bureau Hoofdraadsman, Hoofdstraat 84, Driebergen. Nogmaals herhaald: Hoofdstraat 84, Driebergen.

H. LIPS

Het is een teken van aftakeling om terug te zien op de weg die men in het leven heeft afgelegd, zo heeft men mij meegedeeld. Wie midden in het leven staat, ziet vooruit en bepeinst de grote daden die hij nog zal ondernemen. Hij bouwt aan de toekomst, zogezegd.

Dat mag dan waar zijn, maar waarvoor lopen dan al die mensen met de fotografietoe-stellen om hun hals? Waarom treft men in jonge gezinnen dikke boeken aan met de eerste baby in de wieg, op een tafel, in het bad, in de wagen, op de arm van moeder, vader, tante, grootmoeder? Waarom lopen de vakantiegangers voortdurend door de zoe-ker te turen?

En verdergaande: Waarom lopen gehuwde vrouwen en moeders er steeds bij alsof zij haar eerste verovering nog moeten maken? Waarom spelen vaders hijgend voetbal en lopen zij in de buurt van jonge deerntjes de gebraden haan uit te hangen? Waarom anders, dan dat zij graag nog eens in het onherroepelijk voltooide verleden willen verkeren?

Ik mag graag in het verleden verwijlen. Daarbij is het opmerkelijk, dat de dingen die slechts enkele jaren geleden zijn voor-gevallen eeuwen geleden lijken, terwijl ge-beurtenissen van dertig en meer jaren te-rug (want zóver kan ik al wel kijken) mij heugen als de dag van gisteren. Zo herinner ik mij de eerste augustus van het jaar 1929 nog van uur tot uur, terwijl ik werkelijk niet zou weten, wat ik zeventien mei jongst-leden heb gedaan. (Ik heb het even in mijn zakagenda nagekeken, 17 mei was eerste Pinksterdag. Mijn vrouw weet te vertellen, dat wij toen naar het strand zijn geweest. Ik herinner het mij nu ook weer, de koffie was bar slecht en duur.)

De eerste augustus bovengenoemd staat met diezelfde vrouw in verband. Toen zaten wij namelijk gezamenlijk, omstuwd door fa-milieleden in een raadhuis om ingevolge arti-kel 135 van het destijds geldende burger-lijke wetboek „ten overstaan van den amb-tenaar van den burgerlijken stand, en in tegenwoordigheid der getuigen” te verklaren dat wij elkander aannamen tot echtgenooten, en dat wij getrouwelijke alle pligten zouden vervullen, welke door de wet aan den huwe-lijken staat verbonden zijn.

Ik heb de zesde titel des burgerlijken wet-boeks, handelende over de regten en verplig-tingen der echtgenooten nog eens op nagele-zen om te zien, wat wij in de afgelopen 35 jaar (wat een belachelijke lange tijd al-weer!) hadden behoren te doen en wat wij verzuimd hebben. Het is niet gering.

Overigens zijn de regten en pligten maar vaagjes omschreven. Wij zijn elkander we-derkerig getrouwheid, hulp en bijstand ver-schuldigd. Uitstekend, maar hoever moeten

de getrouwheid, hulp en bijstand zich uit-strekken? Heb ik, heeft zij, in al die tijd nooit eens een welgevallig oog mogen laten rusten op een ander persoon? Zo ja, dan zijn wij zwaar in gebreke. En heb ik 35 (vijfen-dertig) jaar borden moeten wassen? Enfin, zo kunnen wij doorgaan.

Toch hebben wij de zaken niet licht opge-vat, niet zo licht althans als de wetgever blijkens het volgende artikel het huwelijk beschouwde. Daar staat immers: „De echt-genooten verbinden zich over en weder, door de enkele daad des huwelijks, hunne kin-deren te onderhouden en op te voeden.” Welja, „door de enkele daad des huwelijks”, of het niks is, Overigens is het met het onderhouden wel losgelopen, al zouden de kinderen het wel graag wat royaler gezien hebben. En wie mij kan vertellen, wat het opvoeden van kinderen eigenlijk inhoudt, kan zich onmiddellijk melden. Ik ben er doodnieuwsgierig naar. Wij hebben altijd maar zowat gedaan: „Niet met je vingers in je bord, op de stoep blijven, geen vieze woorden zeggen (achteraf geheel onjuist, met het droeve gevolg dat geen onzer kin-deren literator is geworden), niet op rijden-de trams springen, enzovoort. Maar dat kun je nauwelijks opvoeden noemen. Niettemin leiden onze kinderen een redelijk aangenaam leven en zij zeggen thans op hun beurt: „Niet met je vingers in je bord” en wat daar ver-der volgt.

Volgende artikel: „De man is het hoofd der echtvereeniging”. Nou, dat is bij ons wel in orde, hoewel het erg constitutioneel moet worden opgevat.

„Hij bestuurt de goederen aan de vrouw per-soonlijk toebehorende, ten zij het tegendeel zij bedongen.”

Bij ons is dat, met mijn volledige instem-ming, precies andersom. Ik wil er geen kop-zorg over hebben.

Ik pik er nog enkele pligten uit: „De vrouw is aan haren man gehoorzaamheid verschul-digd.” Dit gebod heeft bij ons tot een per-manente wetsovertreding geleid.

„Zij is verplicht met den man samen te wo-nen” en „de man is verplicht zijne vrouw bij zich te ontvangen in het huis, hetwelk hij bewoont.” Graag. Dit gebod heeft tot nu toe niet de minste last opleverd.

Als wij echter niet meer hadden gedaan dan de wet ons voorschrijft, zouden wij nu vermoedelijk wat men noemt „duurzaam gescheiden” leven.

Enfin, dit is ons allemaal op 1 augustus 1929 voorgelezen. Verder was het bijzonder slecht weer. En wij hebben een leuke huwelijks-reis gemaakt voor nog geen f 75,—. Die had mijn schoonvader ons geleend.

Nee, er wordt dit jaar niets gevierd. Over vijftien jaar. Ik houd u wel op de hoogte.

H. H.

lezingen voor de radio

zo. 21 juni VARA 9.45 uur: V. W. D. Schenk: „Grenzen van wetenschap”.

zo. 28 juni VARA 9.45 uur: A. J. Wichers: „Er ligt iets in ons”.

zo. 5 juli VARA 9.45 uur: J. de Leede: Humanistische gedachtenwisseling”.